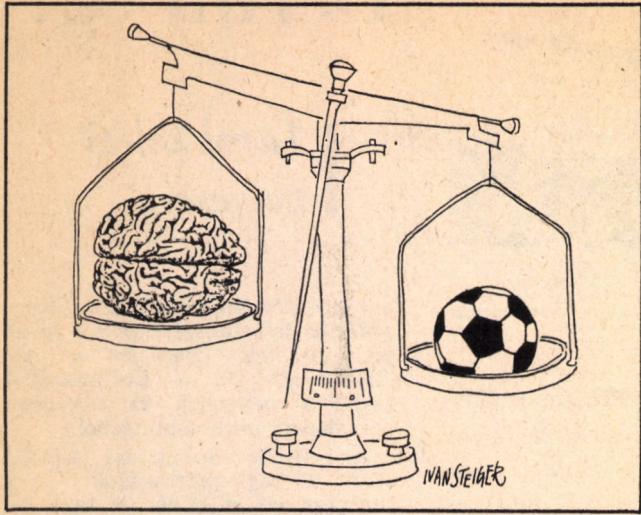

MELYIK NYOM TÖBBET?

Kép szöveg nélkül
(Frankfurter Allgemeine Zeitung)

Kártevő nem kávézik

DIE WELT

James Nathanson, a bostoni Haward Medical School professzora most jött rá, hogy az olyan, az emberre élénkítő hatású anyagok, mint a kávé, tea és a nikotin, valójában rovarirtószerek, amelyekkel a növények a mérgezőséggel szemben védekeznek. Amikor a kutató kis mennyiségben adott be koffeint lisztférgeknek, lepkehernyóknak és szúnyoglárváknak, az állatok abbahagyták az evést, úgy remegtek, mintha áramütés érte volna őket, hiperaktívak lettek és nem növekedtek tovább. Nagyobb mennyiségű koffein adagolása esetén 24 órán belül elpusztultak. A kof-

feinnel befecskendezett paradicsomültetvényeket nem háborgatták többé kártevő rovarok. A dohánynövény is nikotinnal védekezik a parazitákkal szemben. Marc van Montagu, a geneti egyetem professzora a „genetic engineering” módszereivel úgy tudta megváltoztatni a dohánynövények genotípusát, hogy a növények most már egy szélesebb hatáskörű nikotint termelnek. Az indiai D. Szingh is talált egy védekezési módszert a kártékony izeltlábúakkal szemben. Szúnyogirtó anyagok után kutatva talált rá egy kellemes illatú, himalájai fából nyerhető olajra. Ez a parfüm menekülésre készíti a szúnyogokat, és elpusztítja a ruhamolyokat, bogarakat, csótányokat és házilegyeket.

Harminc évig hóhérra várva

Frankfurter Rundschau

1948. január 23-án egy ismeretlen jelent meg egy Tokió nyugati városrészében működő bankfiókban, és a városi tanács egészségügyi tisztviselőjének adta ki magát. Azt állította, hogy a környéken „bélhurutjárvány” tört ki. A tizenhat alkalmazott hitt neki és megitta az általa javallt „gyógyszert”. A hiszékenységgel 12 bankalkalmazottnak az életébe került, négyen eltértek a mérgezés. A mindmáig ismeretlen tettes 170 000 jennel oldott kerekkel, ami annak idején egész vagyonnak számított. A „gyógyszer” valójában cianid volt, s a tömeggyilkosság az egyik legkülönösebb és legtitkosabb bűncselekményként vonult be a második világháború utáni Japán bűnügyi történelmébe.

1948 augusztusában fő gyanúsítottként letartóztatták az akkor 56 éves Hiraszava Szadamicst. Hiraszava hét éven keresztül várt a legfelsőbb bíróság végső ítéletére, amely az előző, többször is visszavont ítéleteket megerősítette. 1955. május 7-én végérvényesen halálos ítéletet szabtak ki Hiraszava festőre — az ítéletet azonban mindmáig nem hajtották végre.

A védelem jelenleg a 17. perújrafelvételi kérelem fogadtatására vár, az igazságügy-minisztérium azonban, csakúgy, ahogyan az elmúlt 30 évben tette, hallgat. Hiraszava időközben már 93 éves lett, s egészségi állapota megrendült. Ezúttal azonban döntőnek bizonyulhat az a körülmény, hogy az Endo Makoto ügyvéd vezette

védelem új bizonyítékokat szerzett az Egyesült Államokból, s az egyik — ha nem is minden kétséget kizáró módon — arra vall, hogy a második világháború utáni Japánban az amerikai megszálló hatóságoknak volt szerepük abban, hogy letartóztatták a minden indícium szerint ártatlan Hiraszavát.

A „top secret” (szigorúan bizalmas) jelzésű dokumentumok, amelyeket Tokióban a sajtó rendelkezésére bocsátottak, megerősítik, hogy a japán rendőrség már 1948 márciusában azonosította a vélelmezhető tettest, és készen állt letartóztatására is. A szóbanforgó személy a hírhedt 731. egység exezredese volt Mandzsuriából (amelyet a háborúban a japánok megszálltak), s ha valaki, akkor ő igazán értett a mérgekhez és a baktériumokhoz: a 731. egység a bakteriológiai és vegyi hadviselés módszereit kutatta, és legalább 2000 „emberi kísérleti nyúl”, túlnyomórészt kínai hadifoglyok halála terhelt a számláját.

Még fontosabb volt az a leleplezés, hogy Isiji Siro tábornok és emberei tudásukat és „tanulmányi tapasztalataikat” 1947–1948-ban átadták az amerikai megszálló hatóságoknak, állítólag annak fejében, hogy nem kerülnek börtönbe, és háborús bűnösökként nem kell a vádlottak padjára ülniük a háborús bűnösök tokiói tárgyalásán. A felek nyelvébeütötték az alkut. Az amerikaiak különféle titkokat tudtak meg a bakteriológiai és vegyi hadviselésről, amelyek, mint egy 1947. július 8-án kelt

dokumentum leszögezi, „hazánk nemzetbiztonsága szempontjából igen jelentősek” voltak.

Hogy az amerikai hatóságok valóban parancsot adtak-e a japán rendőrségnek, hogy szüntessék be a nyomozást a vélelmezhető mérgező gyilkos — a 731. egység volt tagja — ellen, és hogy találjanak egy bűnbakot, ezzel kapcsolatban ma is csak találgatni tudunk. Azt azonban egyértelműen bizonyítják az amerikai dokumentumok, hogy Hiraszava nem lehet bűnös. Így árnyék vetődik a japán igazságszolgáltatási rendszerre, amelyet az utóbbi időben, különösen kihallgatási módszerei kapcsán, amúgyis heves bírálatok értek. Letartóztatása után Hiraszavát heteken keresztül szakadatlanul vallatták, és aláíratlak vele egy „vallomást”, amelyet később visszavont, hivatkozván arra, hogy kimerültsége és a lelki kínzások következtében „nem beszámítható állapotban” tette. Ezt a verziót az elmúlt 30 évben pszichológusok erősítették meg, és az igazságügy-minisztériumnak is kifejtették, ám hiába.

Hiraszava Szadamicst a japán törvények értelmében május 7-én szabadon kellene engedni: ha egy halálos büntetést 30 évig nem hajtanak végre, a tett és az ítélet is elévül, legalábbis a védelem és a törvényes paragrafusok szerint. Egyelőre azonban semmi jel nem mutat arra, hogy az immár 93 éves ember ügyét a közeljövőben újra tárgyalják. A közelmúltban csak annyi történt, hogy egy tokiói börtönbe helyezték.

A Közmű- és Mélyépítő Vállalat

felvesz

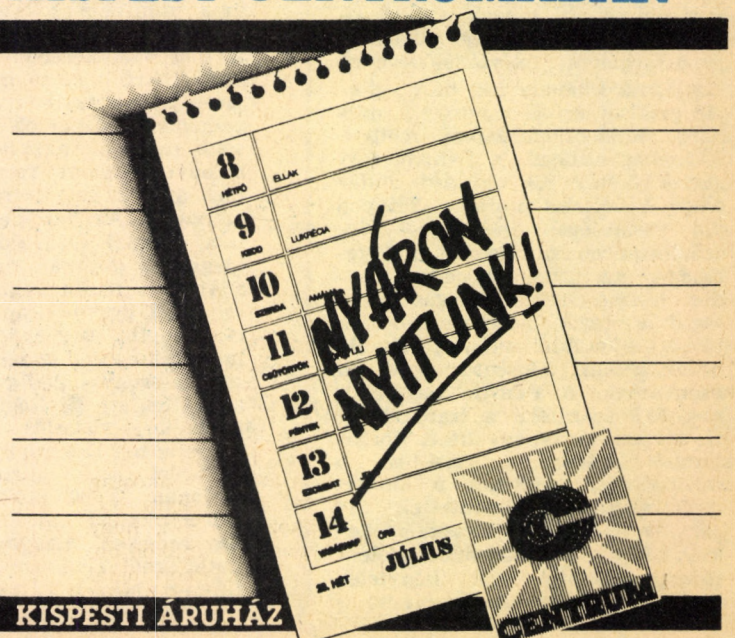
budapesti munkahelyeire mélyépítésben gyakorlott

művezetőt

Jelentkezés a vállalat személyzeti és oktatási osztályán:

Budapest IX., Angyal u. 1–3.

KISPESTI CENTRUM ÁRUHÁZ KISPEST CENTRUMÁBAN

Szabad a gazda?

Tokió: hároméves csomagterv

Washington: bizalmatlanság

Újabb fordulójához és ütközéséhez érkezett a tavasz első napjaiban az Egyesült Államok és Japán között immáron egy évtizede dúló kereskedelmi háború. A mostani összecsapás abban különbözik az előzőektől, hogy az amerikai kongresszus erősödő Japán-ellenes hangulata láttán Nakaszone kormánya tíz nappal ezelőtt hároméves importliberalizációs tervet készített, amelynek részleteit Abe Sintaro külügyminiszter vitte Washingtonba. Az ellentétet közvetlenül látszólag ismét az autóexport kérdése élezte ki, a nézeteltérések gyökere azonban sokkal mélyebb.

Már a szigetország exportőreit is nyugtalanság fogta el, amikor az év elején közzétették a tavalyi esztendő kereskedelmi mérlegéről szóló adatokat. 1984-ben Japán kereskedelmi mérlege, 44,3 milliárd dollár többlettel zárult, s ez az aktívum minden korábbi rekordot felülmúlt. (Az ország kivitele 168,3, behozatala pedig 124 milliárd dollár volt.) Különösen kedvezően alakult Tokió számára az USA-val folytatott áruforgalom egyenlege: egy év alatt 37 milliárd dollárt ért el a többlet. Ami persze kedvező Japánnak, tiltakozási hullámot váltott ki Washingtonban, ahol többek között azzal magyarázzák a nagy japán többletet a kétoldalú kereskedelemben, hogy Tokió különféle közvetlen és közvetett kereskedelmi korlátozások révén igyekszik elzárni piacát a külföldi termékek elől.

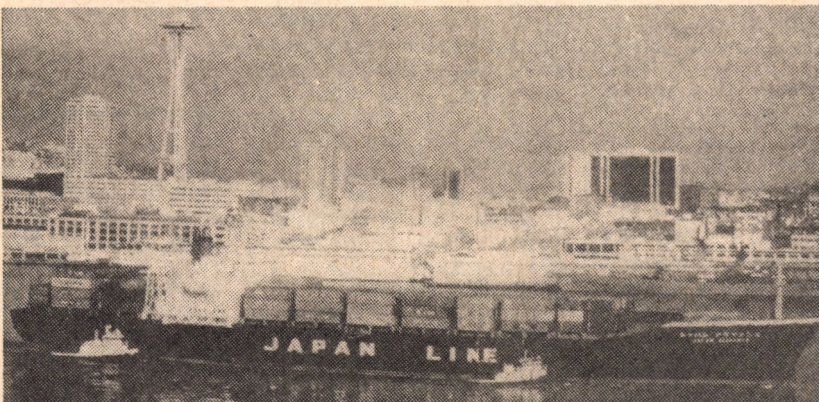
Wallis amerikai külügyminiszter-helyettes kertilés nélkül ki is jelentette: a japán kereskedelmi korlátozások 30 százalékban tehetőek felelőssé az USA kereskedelmi deficitjéért. Az előrejelzések arról tanúskodnak, hogy idén a japán kereskedelmi többlet legalább akkora lesz, mint 1984-ben volt. A japán üzletemberek nyugtalanságára mi sem jellemzőbb, hogy az amerikai vádaskodások hallatán intéztek felhívást a kormányhoz az ország piacának továbbá megnyitására, valamint az importpolitika további liberalizálásáért.

Késztelen, hogy az erős dollár „jó szélként” segítette a japán kivitel gyarapodását az Egyesült Államokba, hiszen az amerikai importőrök szívesen vásárolják a még olcsóbbá vált jó minőségű japán árucikkeket. Az óriás aktívumot persze nem lehet kizárólag az erős dollár „számlájára” írni. Tavaly az amerikai cégek és a hadiipar minden korábbinál nagyobb mennyiségben vásárolta a japán ipar elektronikai alkatrészeit és késztermékeit. A félvezetők kivitele 56 százalékkal növekedett, s hasonló nagyságrendben emelkedett az irodagépek és a képmagnók exportja. S az elektronikai kereslet szintelen növekedése eredményeként idén is folytatódik az elektronikai termékek és az elektromos gépek kivitelének dinamikus növekedése.

Miközben Japán évről évre növeli kereskedelmének aktívumát az Egyesült Államokkal szemben, az amerikai exportőrök eladásainak bővülése messze elmarad Japán versenytársaiktól. Ennek egyrészt az az oka, hogy a szigetország technikája, technológiája mind több területen meghaladja az amerikai, másrészt pedig a japán piaci szokások nem kedveznek az USA kivitelének. A japán fogyasztó ugyanis előszeretettel vásárolja a hazai termékeket, s a kormány számos akadályt gördít — a hazai termelés védelme érdekében — az import útjába. (Jól jellemzi a helyzetet, hogy Japán évente mindössze 40—

50 000 személyautót vásárol külföldről.)

Persze az önkorlátozás évei idején nem maradtak tétlenek a japán autógyártók sem. Ha már „sima” export révén csak meghatározott keretek erejéig tudtak bejutni az amerikai piacra, megcélozták közvetlenül is a világ legnagyobb gépkocsi piacát. Sorra létesítettek és létesítenek önállóan, illetve az amerikai autógyárakkal közös vállalkozásban termelőüzemeket az USA területén. Ez a behatolási módszer mindkét ország számára kedvező. A japánok az értékesítés helyszínén termelnek, s az USA-ban előállított kocsikat

JAPAN SZÁLLÍTOHAJÓ AZ AMERIKAI SEATTLE KIKÖTŐJÉBEN

Hároméves importliberalizációs tervet készítettek Tokióban

nem terheli sem vám, sem pedig mennyiségi korlátozás. Az amerikai autógyárak pedig részesei lehetnek a japán gépkocsiipari fejlesztési tevékenységnek, s közvetlenül sajátíthatják el a szigetországbeli termelési és munkaszervezési módszereket.

Az amerikai kormány április elejétől már nem korlátozza az USA autópiacára irányuló japán szállításokat. A döntést igen heves vita előzte meg, amelynek hullámai még nem üttek el. Az autóipari szakszervezet véleménye szerint a döntés nyomán 280 000 munkahely fog megszűni az iparban, s a várható japán autóözön egy év alatt 13 százalékos profitszökkenést eredményezhet a hazai gyártóknál. Az előrejelzések szerint ugyanis a japán exportőrök 4 évi „éhezés” után nagy lendülettel vetik rá magukat az amerikai autópiacra. Tavaly a japán kocsik részeseése nem haladta meg a 18 százalékot az amerikai autópiacra, idén viszont nem kizárt a 27—30 százalékos arány elérése sem.

A helyzet általános kiéleződése közepette a szigetországban március végén bejelentették, hogy — gesztusként — újabb egy évre meghosszabbítják az autókivitel korlátozását, de a mennyiséget az eddigiehez képest 25 százalékkal, 2,3 millió darabra emelik.

Valószínűleg ez a bejelentés is hozzájárult ahhoz, hogy a szenátus felszólította Reagan elnököt: ha Tokió 90 napon belül nem hoz hathatós intézkedéseket az amerikai árucikkek behozatalának növelésére, vezessen be megtorló intézkedéseket. Időközben ugyan eltörölték a vámokat a két ország egymással folytatott félévezető-kereskedelmében, de ez nem hozt jelentős előnyöket az amerikai szállítóknak. Súlyos veszteséget jelent viszont, hogy a Nippon Telephone and Telegraph cég szigetországbeli monopóliumának kormányhatározattal történt megszüntetése után az amerikai távközlési cégek — korábbi reményekkel ellentétben — nem tudtak betörni a japán távközlési piacra.

A Japán-ellenes érzelmek erősödése tehát hatalmába kerítette az amerikai törvényhozás egy jelentős részét is, s Reagan igyekszik lecsillapítani a kedélyeket. (Amellett, hogy Japán az Egyesült Államok egyik legfontosabb szövetségese, Reagan önmaga nem lehet szószólója a protekcionizmusnak, hiszen a világ a szabadkereskedelem hívének ismerte meg. Más kérdés, hogy Washington maga is sok esetben akadályozza egyes külföldi cikkek amerikai piacra jutását.)

Miközben az elnök nyugtatja a „békétlenkedőket”, kereskedelmi engedményekre próbálja rábírn Tokiót. Ennek az amerikai nyomásnak a hatására hoztak Japánban első pillanatra átfogó, hároméves piacnyitó csomagtervet. A terv kilátásba helyez újabb vámcsoökkentéseket, az importlétjárások egyszerűsítését, valamint a pénzpiac liberalizálását. Nincsen említés viszont azokról a területekről — a távközlési, a faipari, az elektronikai és a gyógyszeripari termékek kereskedelme — amelyekkel kapcsolatban az USA erőlyesen és erőteljesen követeli a kivitelét sújtó kereskedelmi korlátozások felszámolását.

Kérdés, hogy miként fogadja majd Washington a tokiói intézkedéseket. Már megszokhatták, hogy az erősödő nyomás hatására a japán kormány enged valamelyest a piacra jutás „nadrágszíján”, de ezek az intézkedések ez idáig nem hoztak áttörést az amerikai export számára.

Az amerikai—japán kereskedelmi vita elmélyülése a protekcionista fegyvertár igen széles körű bevezetését eredményezheti. Mindkét fél igyekszik ugyan elkerülni a nyílt összecsapást, de piaci érdekeiről egyikük sem mond le.

**GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER**

HÍRHALOM

Az „új szegények” emlegetése nagy divat manapság Nyugat-Európában. Ezzel a kérdéssel foglalkoztak az NSZK-ban a bajor ifjúszocialisták is, szerintük „az új szegénység elleni küzdelmet csak a havi ezermárkás minimális bér bevezetésével lehet sikeresen megvívni”. (DPA) ■ 9 esztendő autótólvaft fogott el a torinói rendőrség egy országúti ellenőrzés során. Előbb azt hitték, „szellemautó” közeleg, amikor nem láttak senkit a volán mögött. (La Stampa) ■ Ámokfutó elefántok törtek rá egy dél-szumátrai falura és magukkal vittek egy 17 esztendő lányt, akit aztán halálra dobáltak. A 17 megvadult elefánt Lampung rezervátumából szökött meg. (Reuter) ■ Japán 1984-ben több mint 31 százalékkal volt képes növelni elektronikai cikkeitnek kivitelét. Általában az egész japán export nagymértékben növekedett. Az USA-ba irányuló szállítások 60 százalékkal haladták meg az előző évi értéket, s az egész japán kivitelből 45 százalék ment az Egyesült Államokba. (Süddeutsche Zeitung) ■ Április 1-e óta olyan új útleveleket kapnak a svájci állampolgárok, amelyeket lehe-

tetlen hamisítani. Jellegzetes vízzel ellátott, vegyes színnyomású, úgynevezett biztonsági papírból készül az útlevel. „Legalább annyira nehéz lenne ezt hamisítani, mint az ezerfrankos bankjegyet” — nyilatkozták Bernben. (Tribune de Genève) ■ Március 9-én nagy riadalmat keltett az alsó-rajnai Moersben, hogy az NSZK-ban állomásozó brit légierő főparancsnoka, Sir Patrick Hine ellen állítólag merénylet kísérletet meg. A jelentések szerint ismeretlen fiatalember egy elrobogó gépkocsiból lövéseket adott le a légi marsall autójára. A rendőrségi vizsgálat most megállapította, hogy szó sem volt merényletről. A fiatalok rozoga autójának motorja gyújtáshiba következtében adott ki lövésszerű hangokat. (Frankfurter Rundschau) ■ Ausztriában a stájerországi múzeum legféltettebb műkincseit ezután „múpókhalóval” védik a tolvajoktól, betörőktől, örültektől. Egy bécsi cég különlegesen finom üvegszálat állít elő, amellyel be lehet vonni a műtárgyakat. A szál riasztókészülékhez kötődik. Érintésre jelzést ad le. (Austria Information)

Bér és foglalkoztatottság

Neue Zürcher Zeitung

Az NSZK munkaügyi intézetének (IFW) számításai felhívják a figyelmet arra, amiről a gazdaságpolitikai viták során gyakran elfeledkezni látszanak. A közgazdászok számára szinte reflexszerűen egyértelmű, hogy közvetlen összefüggés van a bérek alakulása és a foglalkoztatottsági szint között, a nyilvánosság egyre erőteljesebben ágál ez ellen az összefüggés ellen, noha az NSZK-ban a Szakértői Tanács például esztendeje a bérek visszafogása mellett száll síkra, hogy hosszabb távon ismét előnyössé váljék a munkakerők alkalmazása. Ráadásul ez nem is egy szürke elmélet. Mivel ugyanis 1970 és 1974 között a reálbérek 1,5 százalékkal gyorsabban növekedtek a termelékenységénél, 1972 és 1976 között 700 000 munkalehetőség szűnt meg. Csak a rákövetkező négy évben, amikor a reálbérek növekedése 0,8 százalékkal maradt el a termelékenységtől, nőtt ismét 800 000 fővel a foglalkoztatottak száma. Első pillantásra úgy tűnik, hogy

a bérek visszafogása meghozta gyümölcsét.

Csak hogy a bérek és a foglalkoztatottság viszonyát nem lehet elszigetelten vizsgálni. Minél messzebbre vetjük ki a makroökonómiai elemzés hálóját, annál nehezebben tudjuk kiválasztani a döntő tényezőket. Nem meglepő tehát, hogy mind a berlini DIW Intézet, mind a Német Szakszervezeti Szövetség (DGB) az amerikai foglalkoztatottsági csodáról szóló tanulmányaiban arra a következtetésre jut, hogy nem a bérek visszafogása vezetett a munkanélküliség érezhető csökkenéséhez, „hanem mindenekelőtt a gazdasági expanzió kedvező gazdaságpolitika” (DIW). Ez a szövetségi köztársaság esetében azt jelenti, hogy elsősorban a konjunktúrapolitikai szabályozásban elkövetett hibák fokozták a munkanélküliség növekedését.

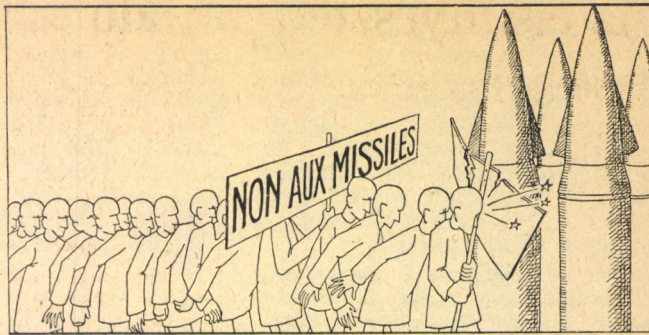
Persze ezzel az érveléssel is többen vitába szállnak. Manfred Wegner például a müncheni IFW intézettől az elmúlt 10 év NSZK-beli és egyesült államokbeli gazdasági fejlődését összehasonlítva azt

a következtetést vonja le, „hogy az összgazdasági kereslet alapján nem magyarázhatók a nagy különbségek az egyesült államokbeli és a szövetségi köztársaságbeli foglalkoztatottsági helyzet alakulása között”. Az IFW és a DGB valóban nehezen tudná egyedül a konjunktúra különösen szerencsés kézzel történő szabályozásával magyarázni azt, hogy 1973 óta több mint 15 millió új munkalehetőség született az Egyesült Államokban.

Alapvetően hibás szabályozásra látszik vallani az a tény, hogy a szövetségi köztársaságban — az Egyesült Államokkal ellentétben — az elmúlt évtizedben összesen 1,7 millió munkalehetőséget szüntettek meg. Akár tesszik, akár nem, a munkakerőpiac ugyanúgy működik, mint mondjuk a „banánpiac”, más szóval gazdasági törvényszerűségeknek engedelmeskedik. Ha az „árak” túl magasak, a „terméket” nem lehet értékesíteni.

A nyugatnémet, japán, brit és amerikai munkaerőpiacok összehasonlításáról

RAKÉTAELLENES TUNTETŐK TRAGÉDIÁJA BELGIUMBAN

Kép szöveg nélkül

(Le Soir)

készített tanulmányában Bernhard Heitger a kieli IFW-től megállapítja, hogy a bérvóta 1 százalékos emelkedése a rákövetkező évben 0,9 (Szövetségi Köztársaság) és 0,5 százalékos (Japán) közötti csökkenéshez vezetett a foglalkoztatottak számában. A bérpolitika döntő hatása mindenekelőtt azon mérhető le, hogy a 70-es években mennyire eltérőek voltak a reagálások a nyersanyagárak hét ízben is bekövetkező változásaira. A 70-es évek közepén bekövetkezett első ársokk után a reálbérek valamennyi országban jóval nagyobb mértékben emelkedtek, mint a termelékenység.

Ez a divergencia különösen Japánban volt nagyarányú, ahol jelentős gazdasági pangáshoz és munkanélküliséghez vezetett. Merőben másként alakult a helyzet a 70-es évek végén bekövetkezett második árváltozás után. Míg az összes többi országban a reálbérek megingint csak nagyobb mértékben emelkedtek a termelékenységénél (eltekintve a cserearányok romlásától), Japánban a reálbérek 15 százalékkal süllyedtek. És Japán volt az egyetlen ország, ahol sikerült elkerülni a súlyos gazdasági pangást és a foglalkoztatottak számának jelentős visszaesését.

Az Orosházi Üvegyár

Hungaropan márkaszervizei

Az **Orosházi Üvegyár** által gyártott energia-takarékos **Hungaropan** hő- és hangszigetelő üvegszerkezet elsősorban nyílászáró szerkezetek üvegezésére használják, de alkalmazható külső és belső falak, válaszfalak kialakítására is. Alkalmazásával jelentős fűtőanyag takarítható meg.

A **Hungaropan** hő- és hangszigetelő üvegszerkezet alkalmas fa, műanyag és fém anyagú keretszerkezetbe való beépítésre.

Az üvegszerkezet megrendelésekor megadandó adatok:

- táblaméret, mm-ben (hosszúság, magasság),
- a szerkezet neve (pl. 4-12-4),
- darabszám,
- az üvegtábla méretezett rajza, ha szögei nem derékszögűek vagy nem egyenesek.

A **Hungaropan** hő- és hangszigetelő üvegszerkezetek garanciális és garanciális idő utáni cseréjét, illetve pótlását, valamint saját vállalkozásban új és meglévő épületek üvegezési munkáinak elvégzését vállalják: az **Orosházi Üvegyár márkaszervizei**,

- Csongrád és Békés megyében: a Széria Vegyipari Kiszövetkezet Szeged, Veresács u. 17/b. 6725
- Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén és Szabolcs-Szatmár megyében: a Technoterm Szakcsoport Miskolc, Somogyi Béla u. 2. 3530
- Tolna, Fejér, Baranya, Somogy és Veszprém megyében: a Tervező és Fővállalkozó Ipari Kiszövetkezet Székesfehérvár, Palotai u. 39. 8000 Szekszárd, Herman Ottó u. 21. 7100

Megrendelhető: az **Orosházi Üvegyár** feldolgozott síkúvegek értékesítési osztályán.

A megrendelések teljesítését 30 napos határidőre vállaljuk.

A **Hungaropan** hő- és hangszigetelő üvegszerkezetekről részletes felvilágosítást ad: az **Orosházi Üvegyár** vevőszolgálati csoportja Orosháza, Pf.: 118. 5901 Telefon: 374, 210-es mellék

A közfogyasztásra szánt nyugati magazinokban a nyolcvanas évek elejétől megsaporodtak a katonai eszközöket kínáló hirdetések. A nyomdai szempontból kifogástalan színes hirdetések olyan cégnevek fémjelzik, mint az amerikai McDonnell Douglas, Lockheed és az Intel, a francia Matra, vagy a nyugatnémet Kraus-Maffei. Noha a világ fegyverkereskedelméről pontos adatok nem állnak rendelkezésre — hiszen az államok többsége titkosan kezeli a vonatkozó adatokat — a részadatokból összeáll mozaikkép arról tanúskodik, hogy ez az „üzletág” nem tartozik a válságiparágak közé, s fejlődésében még a recesszió sem tudott kárt okozni.

Az Egyesült Államok fegyverkorlátozási és leszerelési hivatalának becslése szerint a világ fegyverkezési kiadásai tavaly érték a 970 milliárd dollárt, s idén valószínűleg meghaladják az 1000 milliárd dollárt. (Összehasonlításként: a fejlődő országok tartozásainak összege 800 milliárd dollár, Földünk országai egy év alatt 300 milliárd dollárt fordítanak egészségügyi kiadásokra. De az 1000 milliárd dollár nagyságrendjét az is jól érzékelteti, hogy ez az összeg éppen az éves világkereskedelem felével egyenlő.)

Ez a hatalmas összeg a katonai költségvetések becsült összegzéséből alakult ki. A tényleges fegyverkereskedelem ennek „mindössze” 10–20 százalékát teszi ki. Mindez azzal magyarázható, hogy a nagy fegyvergyártó nemzetek által készített katonai eszközök nagy része „otthon” marad. Meglehetősen nehéz tehát pontos képet kapni a világ fegyverkereskedelméről, hiszen a fegyverek adásvétele sok esetben szövevényes csatornákon keresztül bonyolódik le, s ezek a tételek csak ritkán szerepelnek a nemzeti statisztikák export-import rovatában.

Nyugati adatok szerint a világ fegyverkereskedelmének 60–65 százalékát a fejlett tőkés államok bonyolítják le. Ezek az országok egymás között eladóként és vevőként, a fejlődő világ irányába viszont kizárólag eladóként jelentkeznek. A világ első számú fegyverexportőre az Egyesült Államok. Tavaly az USA 14,8 milliárd dollár értékben adott el fegyvereket külföldre, 4 milliárd dollárral elmaradva az 1983-as rekordévtől. (Érdemes megjegyezni, hogy 1984-ben az USA legnagyobb fegyvervásárlója Törökország volt: 4,6 milliárd dollárért vásárolt hadfelszereléseket, ebből 4,2 milliárdot F-16-os vadászgépekre költött. Szaúd-Arábia második volt az ügyfelek rangsorában 3 milliárd dolláros fegyver- és katonai távközlési berendezések vásárlásával.)

A világrangsorban harmadik s a tőkés államok közül a második legnagyobb fegyverszállító Franciaország, ahol a hadiipar tavaly 50 milliárd frank értékű (mintegy 5 milliárd dollár) megrendelést kapott külföldről. Jól jellemzi a francia fegyverek iránti kereslet növekedését, hogy egy évvel korábban az iparág 29 milliárd frankos exportteljesítményt ért el. A Le Monde szerint a hadiszektor megelőzve az élelmiszeripart — volt tavaly az ország első számú exportágazata.

Keresettek a nyugatnémet fegyverek is, bár az NSZK hadiexportja szinte eltörpül a francia mellett. 1984-ben 2 milliárd márka értékben keltek el nyugatnémet fegyverek, s az eladások 70 százaléka a NATO-n kívüli — fejlődő és semleges — országokba

irányult. A fegyverkivitel az NSZK összexportjában viszonylag elhanyagolható, 0,5 százalékos részarányt képvisel.

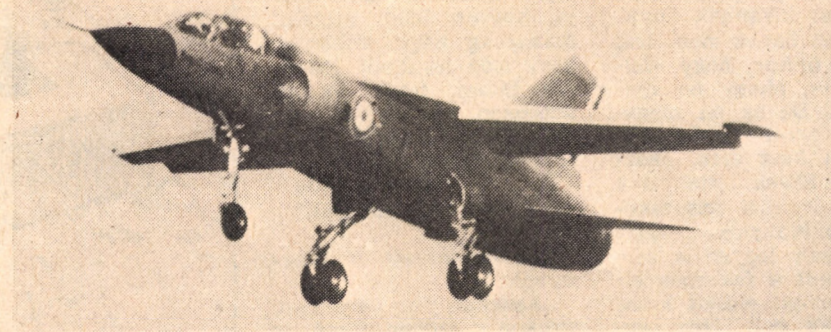
Nagy meglepetést keltett, hogy év elején az egyik kínai gazdasági lap adatokat tett közzé az ország fegyverkiviteléről. Kína fegyverkivitelét a Norinco nevű vállalat bonyolítja le, s ez a cég tavaly Kína ötödik legnagyobb „valutatermelője” volt. Az export értéke megközelítette az 1,7 milliárd dollárt, s ez az összeg az ország teljes kivitelének mintegy 7 százalékaival egyenlő. A kínai fegyverek azért örvendenek nép-

Fegyverkereskedelem

Bombaüzlet

Konjunktúra és haszon

Irány: a harmadik világ

FRANCIA MIRAGE G A LEVEGŐBEN
Az első számú fegyverexportőr az Egyesült Államok

szerűségnek a fejlődő államokban, mert jóval olcsóbbak a nyugatiaknál, igaz műszaki színvonaluk is alacsonyabb. Ugyancsak érdekes az a kínai bejelentés, hogy jövőre valamelyik nagyvárosban fegyver- és haditechnológiai vásárt rendeznek.

Kétségtelen, hogy a hadiipar a fejlett tőkés országokban fontos gazdasági tényező, s nem kis mértékben befolyásolja a konjunktúra alakulását.

Amerikai adatok szerint a katonai kiadások mind az 1980-as, mind az 1982-es recesszió idején enyhítették a gazdasági visszaesés súlyosságát, s 1979–83 között 21 százalékkal járultak hozzá a nemzeti össztermék növekedéséhez. Első pillantásra a katonai kiadások jótékonyan hatnak a munkanélküliségre: 1984 és 1987 között a hadiikadások a számítások szerint 1,2 millió új munkahelyet teremtettek. Közgazdászok számításai szerint azonban, ha a katonai ágazat beruházásai a pol-

gári szektorba irányulnának, 25 százalékkal több munkahely teremthető. Más szóval a katonai termelés nem igazán hatékony.

Az Egyesült Államokban jelenleg a tartós cikkek gyártói termelésének mintegy 13 százalékát teszi ki a katonai megrendelések.

Különösen a repülőgépgyártás köszönhet sokat a katonai megrendeléseknek. 1983-ban a General Dynamics forgalmának 96, a McDonnell Douglasénak 75, a Lockheedénak pedig 62 százalékát tették ki a katonai rendelések. A nagy repülőgépgyártók közül egyedül a Boeing bevételeinek származik kevesebb mint 50 százaléka a hadseregtől.

Franciaországban a repülőgépgyártó ipar rendeléseinek 46, az NSZK-ban 75, Nagy-Britanniában pedig 50 százaléka katonai gép. Érdemes még megjegyezni, hogy az amerikai hajógyártás kapacitásának 46 százalékát kötik le a katonai rendelések. Az ENSZ adatai szerint a fejlett tőkés or-

szágokban 4–6 millió ember foglalkozik közvetlenül fegyvergyártással és mintegy 3–6 millióan dolgoznak közvetlen módon — például beszállítóként — a hadimegrendelések teljesítésén.

A hetvenes esztendő eleje óta a fejlődő országok is mind többet fordítanak katonai kiadásokra. Míg a fejlett tőkés államok 1972 és 1982 között évente 2,4 százalékkal növelték katonai büdzséjüket, ez a szám a fejlődő világban 5 százalékosra ért el. A fegyvervásárlásra fordított összegek növelését azonban valahonnan fedezni kell. A deficitcsökkentések, valamint a nagy adósságállományok ellenére a hadsereg, a védelmi képesség korszerűsítésére újabb és újabb kölcsönöket vesznek fel, s nem utasítják vissza a fejlődő országok a hitelre felajánlott fegyverszállításokat sem.

A nyolcvanas évek elején a hadikiadások az összes állami kiadás, vagyis a költségvetés 24 százalékát tették ki a közel-keleti országokban, 15 százalékát a délkelet-ázsiai államokban, 11 százalékát Latin-Amerikában, Afrikában pedig 10 százalékát.

A nemzetközi feszültség éleződése igazi és tartós konjunktúrát jelent a világ hadiipara — és természetesen a fegyverkereskedők — számára. Az infláció természetesen a fegyvereket sem kíméli. Jellemző példa, hogy a 70-es évek végén egy M-1-es amerikai szupertank ára 600 000 dollár körül mozgott, ma már 2 millióért „vesztesgetik”.

GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER

HÍRHALOM

■ Az Egyesült Államokban 2000-ig 27 millió 700 ezer új munkahely létesítését jósolja a Nemzeti Tervező Szövetség. A várakozás szerint a legtöbb munkahely a napos déli államokban lesz, a leggyorsabban növekvő 30 nagyváros közül 7 található Kaliforniában, 5–5 Texasban és Floridában. (U. S. News and World Report) ■ Április 1-től a ZDF televízió a műsorát minden este az NSZK himnuszával zárja. (Frankfurter Rundschau) ■ 40 esztendő lett a párizsi Lido. A mai tulajdonosa, Christian Clerico, ugyanolyan idős, mint a mulató maga, amelyet apja és nagybátyja együtt alapított. Mindkét alapító az olaszországi Piemontból került Párizsba. A lengén öltözött hölgyek, s köztük a híres „Bluebell”-görlök mellett az ünnepi műsor fénypontja egy „tűzhányó” a színpadon, valamint a 120 000 liter vízzel működtetett „vizesés” a „Polinéziai paradicsom” című számban. (Paris-Match) ■ 8 és fél hónap alatt tette meg a 22 esztendő Jeff Keith az Egyesült Államokat átszelő 3300 mérföldes utat a híres távfutóversenyen. Teljesítménye azért figyelemre méltó, mert a jobb lábát 10 éves korában tőből levágták. Múláb pótolja. „A rákon győzedelmeskedni lehet” — ez a jelszava Jeff Keithnek, aki a rák miatt veszítette el annak idején a

lábát. (Stern) ■ Stefan Caspari 33 éves müncheni fényképész egy, a városi múzeumban rendezett aktfotó-kiállításon egy 21 esztendő asszisztensnőt meztelenre vetkőztetett és fényképezni kezdte. Az egyenlőség kedvéért maga is ádámkosztümben kattintgatta el gépét. A fotókiállítás közönségének tetszett a dolog. Annál kevésbé a müncheni evangélikus egyházközségnek, ahol Caspari a vezetőség tagja. Lemondásra szólították fel. (Quick) ■ Spanyolországban egy közvélemény-kutatás kérdései között szerepelt ez is: vannak-e az országnak ellenségei, s ha igen, akkor mely országok azok? A megkérdezettek több mint fele igennel válaszolt. Az „ellenségnek” tekintett országok élén Franciaország áll, követi Marokkó és Nagy-Britannia. (Le Soir) ■ A „tempora mutantur” mondás (tréfás magyar változata: „tompóra mutantur. A szerk.) úgy is értelmezhető, hogy az évek múltával a szépségideálok is változnak. Stockholmban Björntorp professzor kimutatta, hogy 1915-ben a svéd szépségkirálynő 20 évvel volt súlyosabb, mint az 1984-es „Miss Svédország”. A kövérség, molettság, soványág inkább esztétikailag, mint egzakt tudományos-sággal állapítható meg — mondja. (Dagens Nyheter)

Levelek Yves Montand-hoz

L'Humanité

A bevándorolt fiától:
„Olvastam nyilatkozatát a Paris-Matchban. Ön azt mondta, hogy »az az ember, aki elmúlt 55 éves, de még mindig tagja a kommunista pártnak, van olyan veszélyes számomra, mint egy SS«. Ezek közül az emberek közül való vagyok, több mint 40 esztendeje vagyok tagja ennek a pártnak, amelyhez, fiatal munkásként, 15 éves koromban csatlakoztam. Azt hiszem, hogy e négy évtized alatt másokkal, más dolgozókkal együtt az igazságosabb, emberségebb társadalomért küzdöttem. Ön úgy véli, hogy én épp olyan veszélyes vagyok, mint egy SS. El kell mondanom önnek, hogy apám, aki lengyel zsidó bevándorolt és kommunista párttag volt, egy náci koncentrációs táborban halt meg, hogy egész családom Franciaországban és Lengyelországban, leszámítva nyolc túlélőt, a gázkamrákban és a krematóriumokban pusztult el. Van egy unokám. A

neve Azzedine. Az apja algériai. Mindent megteszek azért, hogy ő és a világ minden gyermeke sohase ismerje meg azokat a borzalmakat, amelyeket mi akkor ismertünk meg, amikor az SS-ek uralkodtak Európa nagy részén. Legyen nyugodt, nem vagyok azok közül való, akik találkozni kívánnak önnel. Így tehát önnek nem lesz meg az öröme, hogy »felpofozzon«, ahogy ön nyilatkozta. De az ön magatartása arról tanúskodik, hogy ön kész arra, akár csak az SS-ek tették, s a Le Pen-mögött felsorakozó tanítványaik, hogy ugyanolyan legyen a sorsunk, mint a faszizmus elleni harcban elesett kommunistáké volt. Nem vetem meg önt. Ez ugyanis annyit jelentene, hogy feltételezem, önnek van még lelkiismerete. Az ön esetében ilyen kérdés nem vetődik fel.

Marcel Rozental,
Párizs.”

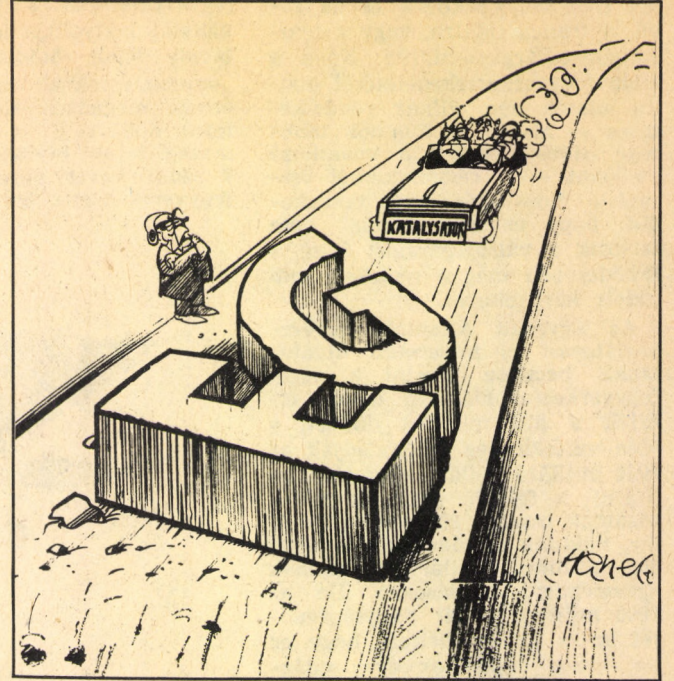
Találkozunk nálam:
„Mivel több mint 15 éve tagja vagyok az FKP-nak, szeretnék önnel találkozni. Kíváncsi vagyok, hogy

»felpofozna-e« engem? Ott-hon talál engem vacsora-időben. Ebédelni az üzemben szoktam, oda idegent nem engednek be. Bár... lehet, hogy a munkaadóm megengedné ezt önnek, ismerve az ön kívánságának indítékait. Munkás vagyok, két gyermek apja. Ha ön eljön hozzánk, látni fogja, hogyan lehet megélni manapság négy embernek havi 7000 frankból. Szívesen látom, tehát. És ne habozzon, ne féljen, én csak 65 kiló vagyok.

Gérard Crouzet,
Sainte-Eulalie
(Gironde megye).”

Rendőr voltam a Wagramon:

„Azokban az években, amikor a szóban forgó úr hiába kért beutazó vízumot az Egyesült Államokba, azok között voltam, akik a Wagram-teremben és másutt, őt hallgatták, őt védelmezték a bántalmazástól, a fenyegetésektől, az intoleranciától. Másokkal együtt, akiknek bőven kijutott az ütlegekből. Ráadásul én — rendőr voltam. A tilalmakon túl tettem magam, átverekedtem magam a hangverse-

Az NSZK új szerepkörben
(Frankfurter Allgemeine Zeitung)

nyek színhelyét körülzáró rendőrkordonokon — mindez azonnali elbocsátással járt volna, ha elkapnák! A »Salemi boszorkányok« körüli csatákban

a rendőrség soraiban szolgáló kommunistáknak ilyen volt soruk.

Jean Chaunac
Viry-Chatillon
(Essonne megye).”

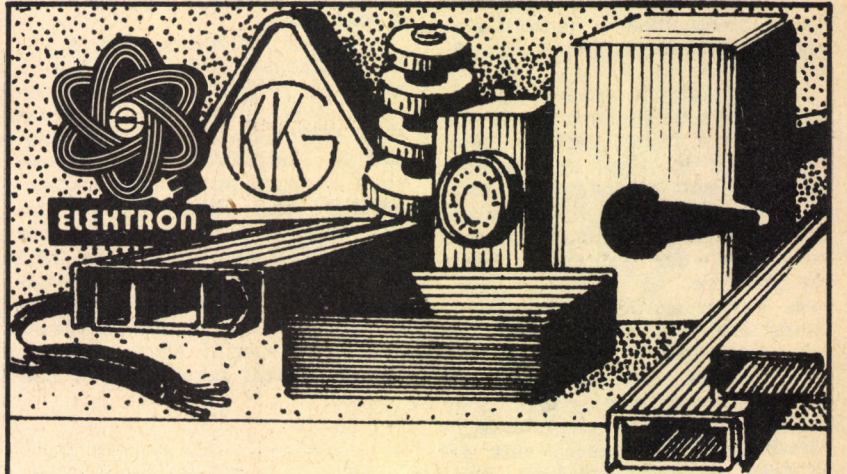
Lépjön be ön is

a

MAGYARORSZÁG

népes előfizetői
táborába!

Bármikor, bárhová,
bármít elszállítunk!
Fuvarrendelés
7 és 19 óra között
☎ CB:
427-880, 39USB
„Budateher”
Gyors, pontos
kiszolgálás,
szolid árak!
Budateher
fuvarozói társulás

- Mágneses és görgős kapcsolók
- villamos szigetelők
- relék
- műanyag csövek
- dobozok
- kábelcsatornák

gazdag választékával várjuk kedves vásárlóinkat a Ganz-Elektron kapcsoló és készülék szaküzletünkben:

Budapest VI., Rudas László utca 14.

Nyitva: hétfőn, kedden és szerdán 9 órától 17 óráig, csütörtökön és pénteken 9 órától 18 óráig.

Szombaton zárva.

Telefon: 321-706

Kiemelt kategóriájú,
demi-gros, országos
kereskedelmi nagyvállalat
pályázatot hirdet számítógépes
rendszer szervezési osztályán
osztályvezetői munkakör betöltésére

Feltétel: felsőfokú szakirányú végzettség, tízéves szakmai, kereskedelmi vállalati és hároméves vezetői gyakorlat.

Fizetés: megállapodás szerint.

A pályázatukat, részletes önéletrajzukkal, az eddigi tevékenységük részletes leírásával és a jelenlegi jövedelmük megjelölésével, „Számítástechnika, MO” jeligére, a kiadóba küldi-
k.

Tört fény

Vetélytárs a zöldhasú

ARANYLEMEZEK DEL-AFRIKABÓL
Kénytelenek fogorvoshoz járni

Öt esztendő telt el a legutóbbi „aranyláz” óta, amikor egy uncia (31,1 gramm) arany ára rövid ideig túllépte a 850 dolláros „álomhatárt”. A sárga fém ára azóta kisebb-nagyobb hullám-völgyekkel folyamatosan esik, s jelenleg nem haladja meg a 300 dollárt. Sőt a piaci szakértők véleménye szerint nem kizárt, hogy az idei esztendőben akár 250 dolláros mélypontra is zuhanhat az aranyár. A kedvezőtlen árfolyamalakulás és kilátások ellenére a világ aranybányászata ütemesen emelkedik, s a kereslet hullámozása is csak megingatja, de nem fosztja meg trónjától a „barbár fémét”.

Évszázadokon keresztül az arany a gazdagság jelképe volt, a kis és nagy vagyonekat tulajdonosaik igyekeztek aranyba menekíteni — annak értékállandósága miatt. Különösen nagy volt a becsülete az aranynak válságok, háborúk idején, s nem utolsósorban az inflációs időszakok közepette. Noha ma sem veti meg senki az aranyat, a jelek arra mutatnak, hogy a kincsékezés e fontos eszköze sokat vesztett fényéből és funkciójából.

Napjaink aranyárának első számú közellensége az erős dollár. Az amerikai valuta tartósan magas árfolyama növeli a „zöldhasú” keresletét. S ami iránt nő a kereslet, annak az „értéke” is felkúszik. Többek között a nagy dollárkereslet is felhajtotta — és még mindig magasan tartja — az amerikai kamatlábakat. Ilyen körülmények között a vagyonok, a fölös pénzek „dollárba vándorolnak”, hiszen a befektetést kereső tőke inkább a nagy kamathozamot biztosító amerikai valutában, vagy a dollárban jegyzett értékpapírokban keres boldogulást. A tőke ilyenkor elkerüli az aranyat, amely egyrészt nem hoz kamatot, másrészt pedig őrzése is pénzbe kerül.

Az utóbbi két-három évben a nagy állami és magánaranyvagyonok egy része is „átalakult” dollárrá, hiszen jelenleg ez a fajta kincsékezés fiadzik a legkifizetődőbbben. Jól jellemzi az arany iránti bizalom megingását, hogy míg korábban egy-egy vészterhes politikai esemény hatására órák alatt felszökött a sárga fém ára, napjainkban az arany piac szokatlan nyugalommal veszi tudomásul a világgazdaság vagy a világgazdaság földrengéseit. (Emlékezzetek, hogy az arany ára inkább csökkent, mintsem növekedett a libanoni válság, vagy az iraki—iráni háború kitörésének idején.)

A világon végigsöpörő kellemetlen események elemzésekor a pénzügyi szakemberek nem az arany árának alakulását, hanem a dollár árfolyamát kísérik kiemelt figyelemmel, mert az „igazi” barométer ma ez a világgazdaságban. S egyelőre nem lehet változásra számítani ebben az irányzatban: a gazdaságkutató intézetek egybehangzó véleménye szerint, ha továbbra is erős marad a dollár (egyes vélemények szerint az amerikai valuta 20—30 százalékkal túlértékelt a vezető nyugati fizetőeszközökhöz képest, ha továbbra is a jelenlegi ütemben mérséklődik a nemzetközi infláció, s ha tovább esik az olaj ára — akkor 1985-ben is nyomott marad az aranyár. Erdemes megjegyezni, hogy ugyanez az előrejelzés érvényes az ezüstár alakulására is: a kitermelés növekedése ellenére zuhannak a piaci árak.

Az arany piac kiszámíthatatlanságára utal, hogy a tartósan nyomott árak ellenére évről évre emelkedik a világ aranybányászatainak teljesítménye. 1982-ben 938, egy évvel később 1420, tavaly 1483 tonna volt a világtermelés, s az előrejelzések szerint idén 1580 ton-

na „új” arany gazdagítja majd földünk aranybányáit, illetve kincsestárjait. (Az adatok csak megközelítően pontosak, mert a világ második legnagyobb aranytermelője, a Szovjetunió nem közöl statisztikát aranybányászatáról, a szovjet termelésre vonatkozó adatok tehát becsléseken alapulnak.)

Az aranybányászat eredményeinek folyamatos növekedése nem jelenti azt, hogy egyre több arany kerül a piacra. A termelők ugyanis vagyonuk egy — változó részét nem dobják azonnal piacra, hanem egyrészt az árak alakítására igyekeznek hatással lenni a tartalékok manipulálásával, másrészt pedig saját aranykészleteiket gyarapítják. Megszokott jelenséggé vált napjainkban, hogy a növekvő kitermelést lanyha piac, alacsony keresleti és kínálati tevékenység jellemzi. A piacnak fontos tényezője a kereslet szerkezetének átalakulása.

Évről évre statisztikákat hoznak nyilvánosságra arról, hogy milyen célokat szolgált az aranytőzsdéken forgalmazott sárga fém. 1983-ban például az ipari és a fogászati aranykereslet 187 tonnára csökkent az előző évi 202 tonnáról, az ékszerészek pedig mindössze 697 tonnát vásároltak, szemben az 1982-ben mért 893 tonnával. Előzetes adatok szerint tavaly ismét növekedett az ékszerészek vásárlása, s számottevően megugrott az arany ipari felhasználása is. Az ok: a mikroelektronika rohamos fejlődése egyre több aranyat igényel.

A 80-as évek elejének „aranyláz” időszaka arra készítette a termelőket, hogy meggyorsítsák kutatási tevékenységüket és fokozzák a bányászati beruházásaikat. Annak ellenére, hogy az aranyár nem az akkori elképzelések szerint alakul — s a kilátások sem túlzottan biztatók a termelők szemtségéből — évtizedünk eddig eltelt részében sok új aranyelőhelyet tártak fel, s jelentősen megnövekedett a kitermelőkapacitás. Mindez persze jótékonyan hatott a beruházásokra.

A dél-afrikai jelentések szerint az országban az aranybányászati beruházások 1975—83. között hat-szorosára emelkedtek: több új bányát nyitottak, nagy beruházások révén meghosszabbították a meglévő bányák élettartamát, s jelenleg 16 bányauzemben dolgoznak újabb szintek feltarásán. Az aranybányászati konjunktúra jó üzletmenetet biztosít a speciális bányaberendezések, valamint az ipari robbanóanyagok gyártóinak.

Az elmúlt években nem történt jelentős változás a nagy aranytermelő országok sorában. A világ aranytermelésének továbbra is mintegy 55 százalékát Dél-Afrika

adja, a második helyen a Szovjetunió áll, majd Kanada, Brazília és az Egyesült Államok következnek. Nagy ütemben növekszik Kína aranytermelése, becslések szerint ott évente 60 tonnát bányásznak. Az elkövetkező esztendőben elsősorban az afrikai kontinensen lehet számolni az aranytermelés bővülésével: Benin, Ghana, Tanzánia és Zimbabwe számottevő aranykészletekkel rendelkeznek a föld méhében, s ezekben az országokban a jövőben a jelenleginél nagyobb ütemű lesz a bányászat. Fokozza a kitermelést az USA is, ott 14, Kanadában pedig 9 százalékkal nőtt a felszínre hozatal. A jövő egyik nagy „aranyreménysége” Ausztrália, ahol évente 20 százalékkal bővül a termelés; tavaly már több mint 30 tonna volt a „termés”. A geológiai felmérések tanúsága szerint az ötödik kontinens igen gazdag aranykészletekkel rendelkezik. Dél-Amerikában elsősorban Argentína és Chile fejleszti majd a következő években aranybányászatát.

Az arany piacokon most abban reménykednek, hogy a nyomott árak miatt növekednek az éksze-

részek vásárlásai, bár ez attól is függ, hogyan alakult a kereslet a nyakláncok, a karkötők, a gyűrűk, aranyórák stb. iránt. Piaci szakértők véleménye szerint számítani lehet az ékszerészeti forgalom emelkedésére, mert a tőkés világgazdaság tartósan ígérkező konjunktúrája a korábinál nagyobb lehetőséget biztosít az ékszervásárlásra. Nem hagyható azonban figyelmen kívül a nagy vetélytárs, a dollár sem; a nagyobb vagyonok ugyanis továbbra is az amerikai valutát részesítik előnyben. Kétségtelen, hogy a fejlett tőkés államokban a „kisemberek” vásárlási lehetőségei növekedtek, s a hölgyek is csak átmenetileg mondtak le aranszenvedélyükről. Azzal azonban senki sem számol, hogy a magánbefektetők kincsékezés céljából belátható időn belül nagy mennyiségű aranyat vásárolnak majd fel.

A londoni, a zürichi és a többi aranytőzsde az év elején lanyha üzletmenetről adott számot, bár a aranytömbök gazdacseréje továbbra sem szünetel. Noha a dollár a vitathatatlan sztár, a bankok kínosan ügyelnek arra, hogy tartalékaik egy részét továbbra is aranyban tartsák, s az „állami” pánccsokrényekben is töretlen az arany becsülete. Más kérdés persze, hogy a zuhanó, illetve alacsony aranyárak mellett a tartalékok folyamatosan leértékelődnek.

Az emberiség történelmében oly sok gondot és örömet okozó arany piaci kilátásai tehát nem túlzottan rózsásak. A dollár mellett egyre több vetélytárral kell megküzdenie, hiszen napjainkban a tőke új „gyűjtőszennvedélyekről” tesz tanúbizonyságot. A kincs- és profitkézés újabb célpontjai az arany és a műkincsek mellett a stratégiai fémek.

GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER

HÍRHALOM

Az amerikai olimpiai bizottság elnöke, John Kelly Philadelphiában szívroham következtében meghalt — kocogás közben. Az egykori atléta Melbourne-ben bronzérmét szerzett, apja a maga idejében evezésben volt háromszoros olimpiai bajnok. Még egy családi vonatkozás: John Kelly testvére volt néhai Grace Kellynek, a monacói herceg feleségének, aki emlékezetes módon autószerencsétlenség áldozata lett. (International Herald Tribune) ■ 265 év szabadságvesztés büntetés járna mindama bűncselekményekért, persze, ha a bíróság előtt bizonyítani lehetne őket, amelyekkel az USA Louisiana államának demokrata párti kormányzóját, Edwin Edwardsot vádolják. Hat előzetes vizsgálat során azonban ez nem sikerült. Ha viszont mégis rácsok mögé zárnák — többek között megvesztegetésért — akkor Louisiana vezető nélkül maradna, mert a helyettese, Bobby Freeman ellen hasonló vétkek miatt is folyik már eljárás. (DPA) ■ A BISTEL, azaz a belga

telefon-információs rendszer példa arra, hogyan használhatja a kormányzat a komputert. A hálózat jelenleg 150 igénybevevővel működik. Aki között ott van Baudouin király és kabinetirodája, a miniszterek, államtitkárok, a hadsereg és a rendőrség vezetői, a parlament és a belga nagykövetségek. Egy év múlva az 500-at is elérheti a hálózatba bekapcsoltak száma. (Communications International) ■ A kaliforniai Palmdale városka — Los Angeles-től 65 mérföldre északra — az „Aerospace Valley” (mondjuk: az „Ürrepülés Völgye”) egyik leggyorsabban fejlődő helysége. Évente 10 százalékkal nő a lakosság. A légielő „Plart 42” elnevezésű komplexumán a Lockheed, a Northrop és a Rockwell cégek egy év alatt 60 százalékkal növelték a munkahelyek számát. Palmdale közelében van az Edwards légitámaszpont, az űrkompkísérletek egyik központja is. (U. S. News and World Report)

Vigyázat, koppintók

Milliárdos „fekete” üzletág

Divat és életveszély

A világszerte ismert nyugati cégek, illetve a jól ismert és bevezetett márkák gyártói az elmúlt években valóságos nyomozói részlegeket állítottak fel azzal a feladattal, hogy felkutassák és leleplezzék gyártmányaik hamisítót.

A központ: Távol-Kelet

Nem kis büszkeség fogta el nemrégiben a Toyota gyár Kuvaitban tárgyaló üzletbeteit, amikor felfedezték, hogy az egyik üzletben gyártmányaik „eredeti” levegőszűrőit és más alkatrészeit hirdetik és árulják. Az igazhoz megtevésztésig hasonlító csomagolás azonban silány minőségű hamisítványt takart. De napjaink legújabb „üzletága”, a gátlástalan koppintás szinte egyetlen „menő” márkát sem hagy érintetlenül: hamisítják az Apple személyi számítógépeket, a Rolex órákat, az Adidas sportcikkeket, a Cointreau likórt, a Chanel parfümöt és a sort még hosszasan lehetne folytatni. Jól jellemzi az „iparág” méreteit, hogy az a hatástalan fogamzástól tablettáktól az életveszélyes repülőgép-alkatrészekig terjed. (Nemrégiben nagy riadalmat okozott az a felfedezés, hogy a Lockheed, valamint az európai légibusokat gyártó társaság — önhibáján kívül — eredetinek vélt hamisítványokat épített be a repülőgépekbe.)

A hamisítványok ellen küzdő San Francisco-i székhelyű „koalíció” vezetőjének véleménye szerint napjainkban gyakorlatilag nincsen olyan iparág, amelyet ne sújtának a kisebb értékű, gyengébb minőségű és nagy presztízsvesztést okozó másolók és másolatok. A világot elárasztják a hamisított Levi's farmerek, az IBM számítógépek — s a nem szakember vásárlók gyakorlatilag tehetetlenek.

Már számos ország felismerte, hogy milyen veszélyeket jelent a hamisítványok tömeges forgalomba hozatala, ezért visszaszorításukra határozott intézkedések születtek. Az Egyesült Államokban — ahol a vámszervek 1984-ben mindössze 40 millió dollár értékű eredetinek feltüntetett hamis terméket koboztak el — szigorú törvényt hoztak az álmárkák gyártói és forgalmazói ellen. Az „üzletágban” részt vevő személyeket 250 ezer, a cégeket pedig 1 millió dollár büntetéssel sújthatják, s lehetséges az öt esztendőig terjedő börtönbüntetés.

Olaszországban — ahol virágzik az ipari hamisítás — a hatóságok átfogó küzdelmet hirdettek meg a másolók és forgalmazók ellen. Franciaországban a jövőben nagyobb érvényt szereznek a már-

kavédelemnek. A nemzetközi nyomásnak kénytelen volt engedni Tajvan is, amelyet a világ első számú „másoló műhelyeként” tartanak számon: húsz esztendőn át tartó huzavona után márkavédelmi törvényt fogadtak el.

A hamisítványok többsége általában az ázsiai országokból jut el a világpiacra. A kereskedők mellett a vámtörvények feladata lenne e termékek özönének megállítás, ez utóbbiak azonban egyszerűen nem bírják energiával. Az amerikai vámosok például az országba behozott hamis termékeknek mindössze 5 százalékát „fülelik le”, mert figyelmüket elsősorban a kábítószer- és az illegális fegyverkereskedelem, valamint a magas fejlettségű technológiát és technikát hordozó áruk exportja köti le.

A leleplező tevékenység legerősebb bástyája végül is a nagy cégek már említett „magánrendőrsége”. Szakemberek ezrei járják a világot azzal a céllal, hogy a helyi hatóságokkal együttműködve felkutassák a hamisítókat, valamint az álmárkákat forgalomba hozó üzleteket, áruházakat és szabadpiaci eladókat. A Louis Vuitton bőrdíszgyártó vállalat tavaly félmillió dollárt költött „felderítő” tevékenységre, a Cartier ékszerbirodalom pedig évi 3 millió dollárt fordít ékszeri és órái jogtalan gyártóinak felkutatására. (Előszerttel hamisítják a világon a Cartier órákat, amelyeket „eredeti” számlappal és formával, de igencsak silány szerkezettel állítják elő hamisítói. A cég nyomozói a híres Tank nevű órából eddig négyezer fajta, nem saját készítésű példányra bukkantak.)

Alkatrész, óra, gyógyszer

A jól csengő márkákat szívesen veszik meg a vásárlók, különösen akkor, ha azok ára elfogadható számukra. Tulajdonképpen erre az emberi — vásárlói — tulajdonságra „építenek” a hamisítók, akik a „kisember” számára is elérhetővé teszik az irigvelt árucikkeket. Az igazi üzlet azonban az jelenti, amikor az álmárkákat az eredetivel azonos áron hozzák forgalomba, s így még a gyanú árnyéka sem vetődik fel a termék valótlanságát illetően.

Az engedély nélküli másolás (még akkor is, ha viszonylag jó minőségben történik, bár ez általában nem jellemző) igen nagy anyagi és erkölcsi kárt okoz a meglopott vállalatoknak. A hamisítványok vásárlói — akik általában eredetinek vélik a terméket — ugyanis a gyors meghibásodásért, a használhatatlan csomagolásért a terméken feltüntetett vállalatot okolják, teszik felelőssé. Sok esetben így keltik rossz hírét egy cégnek, s így rendül meg a bizalom egy eredetiben valóban kifogástalan termékben.

EGY GYÉMÁNTHAMISÍTÓ

A Lockheed beépítette a repülőkébe

Harminc évvel ezelőtt még Japánból került ki a világon a legtöbb legális és illegális másolat. A szigetország ipara azóta nagyhatalom lett, s ma a japán termékek alkotják az engedély nélküli másolókat és hamisítókat „zsákmányainak” többségét. A tajvani másoló- és hamisítóműhelyek meggyárak is elsősorban amerikai és japán áruk készítésére specializáltak magukat. Készül a szigeten „eredeti” amerikai szoftver és videokazetta, japán óra és autóalkatrész — egyszóval minden, aminek jó piaca van. A tajvani koppintók ráadásul igen fejlett technikával állítják elő a hamisítványokat, legyen szó gyermekjátékról vagy éppen vegyipari termékről. Nem sokkal marad el Tajvan mögött a „földalatti” termelésben Szingapúr és Hongkong.

Mindkét helyen főleg műsoros kazettákat és a nagy nemzetközi divatházak egyedinek vélt modelljeit sokszorosítják — természetesen engedély nélkül. Újabban Mexikó is feliratkozott a „másoló nemzetek” listájára, az ország terebélyesedő hamisítóiipara főleg italfélék koppintásában „jeleskedik”. Olaszországban a nagy divatmárkák hamisítói (termékeik a hazai piacon kívül külföldre is nagy mennyiségben jutnak el) főleg Firenze környékén „sűrűsödnek”. Mindenekelőtt a külföldi turisták vásárolják előszerttel — és gyanútlanul — a „lopott” divatot eredetinek vélt címkével és csomagolásban.

Visszatérve a Távol-Keletre — a hongkongi hatóságok tavaly 1 milliárd dollár értékű engedély nélküli gyártott terméket fedeztek fel, s szakértők véleménye szerint ez csak a jéghegy csúcsa. Jól jellemzi Szingapúr szerepét az „iparágban”, hogy az Egyesült Államok felszólította a kormányt: amennyiben nem tesznek hathatós intézkedéseket az amerikai termékek hamisítása ellen, az USA megvonja a városállamtól a sok exportcikknek vámmentességet biztosító kedvezményeket.

Természetesen lehetetlen pontos kimutatást készíteni arról, hogy a hamisítványok, az eredetinek tűnő termékek mekkora anyagi és erkölcsi kárt okoznak a valódi gyártó cégeknek. Némi támpontot azonban nyújtanak az autópárból származó becslések. A japán autógyárosok véleménye szerint a Közép-Keleten és Délkelet-Ázsiában forgalmazott „japán” autóalkatrészek fele nem eredeti, s a hamisítványok 1984-ben 120 millió dollár kárt okoztak az iparágban. Ez az összeg persze eltér a amerikai autógyárak vesz-

teségeitől: az USA gépkocsigyártóinak véleménye szerint az ágazat évente 3 milliárd dollár bevételtől esik el az eredetiként árult, de hamis alkatrészek miatt. A General Motors, a Ford és a Chrysler a jelek szerint egyelőre képtelen sikeresen szembeszállni a márkajelzés alatt forgalmazott hamisítványokkal.

A dolognak persze az autópárból esetében az anyagi és erkölcsi káron kívül további következményei lehetnek és vannak. A bal esetekről van szó, amelyek a gyenge minőségű alkatrészek meghibásodása miatt következnek be — mégpedig egyre gyakrabban. Hasonlóan veszélyes a gyógyszeripar területén terjedő hamisítási hullám. Kedvezőbb esetben az álgógyszerek „csak” hatástalanok, de mind gyakoribb a mérgezés, vagy az ellenhatás.

Ázsiában mind több vény nélkül kapható gyógyszer vagy egészségügyi eszköz jelenik meg nagy világcégek neve alatt, s az engedély nélküli koppintások hatásfoka igencsak kétséges. Nem kis riadalmat okozott tavaly egy bangkoki gyógyszerhamisítás: egy ottani cég olyan csomagolásban hozott forgalomba állítólagos antibiotikumot, mint egy jól ismert brit gyógyszergyár. Novemberben az amerikai Searle gyár volt kénytelen visszavonni a piacról több mint egymillió doboz antibi-tablettát, miután a jörszemű gyógyszerészek felfedezték, hogy a szállításokba hatástalan hamisítványok is „vegyültek”. Rövid nyomozás után szerencsére kiderült, hogy a milliós tételbe kétezzer panamai eredetű álgógyszer került, de emiatt át kellett vizsgálni az egész visszavont tételt. (A Searle céghez az idáig nem érkezett panasz a tablettá fogyszóitól nem kívánt terheességéről, de a vállalat vezetői a szakmát arra figyelmeztették, hogy az eset kezdete lehet egy igen veszélyes irányzatnak.)

Új konkurenciaharc

Sok cég nagy költségek árán igyekszik elejét venni a hamisításoknak. Termékeiket különleges ismertetőjelekkel, speciális kupakkal látják el. De a leleményes hamisítók sem maradnak tétlenek, rövidesen a különleges ismertetőjeleket is lemásolják. Ráadásul a világ nagy részén a vásárlók nem is szereznek tudomást a „védelmi” intézkedésekről, számukra az is elég, ha a márka és a forma azonos.

Sok hamisító persze ügyel arra, hogy ne lehessen felelősségre vonni. Csak a formát másolja le, a márkanévet nem, vagy éppen az eredetitől csak éppen egy-két betűvel eltérő márkanévet ad. A törvényes fellépéshez persze a cégnomozók számára az ilyen esetek is éppen elég alapot adnak.

Évtizedünkben a tisztességes versenyzárc mellett újfajta kereskedelmi, illetve konkurenciaháború van kibontakozóban. A cégeknek nemcsak egymással kell éles versenyt folytatniuk a piaci részesedés megtartásáért, vagy növeléséért, hanem komoly anyagi ráfordítások árán harcra kell szállniuk a hamisítókkal is. S Együttal azzal is számolniuk kell, hogy minél nagyobb ütemben fejlődik a technika, annál jobban szélesedik a hamisítók és a másolható termékek köre. Az álggyártók pedig körömszakadtáig ragaszkodnak „mesterségükhöz”, hiszen csak másolniuk kell, s jön a profit.

GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER

Az amerikai farmerek mindig is télen tüntettek. Tavasszal, nyáron, ősszel a földekről nem lehet eljőnni, a tél az, amikor arra is jut idő, hogy saját sorsukkal, jövőjükkel egy kicsit behatóbban foglalkozzanak. De az ideai tél más, mint a többi. A farmerek tíz- és tízezrei kerekednek fel, a farmövezetek fővárosaiban egymást érik a tüntetések, gyűlések — a helyi törvényhozásokban a viharos viták. Sokak szerint a nagy gazdasági válság óta még nem volt ekkora méretű a megmozdulás, mert nem volt ekkora méretű a családi farmok válsága sem.

A válság okai

A külső szemlélő számára nehezen érthető a helyzet. Az Egyesült Államok kétség kívül a világ legfejlettebb mezőgazdaságát mondhatja magáénak, nemcsak saját lakosságát tudja magas szinten ellátni mezőgazdasági termékekkel, hanem hatalmas mennyiségben exportál gabonát, állati termékeket s ezek mellett még mindig óriási készleteket tud felhalmozni. A mezőgazdaság gépesítése kimagaslóan felett, a gazdálkodás módszerei korszerűek — a termelőt mégis válság sújtja, pedig ráadásul mind ez ideig még az állam is segítette, garantálta termékei egy részének megvásárlását s ha a földjét nem tudta kedvezően kihasználni, azért is kapott juttatást, ha parlagon hagyta, hogy az eladhatatlan, de az állam által felvásárolt készletek me nőjenek tovább. Ma mégis az a helyzet, hogy a családi farm helyzete szinte reménytelen. A becslések szerint a mintegy 2,3 millió családi farmból több százezer fizetésképtelen s nincs ereje ahhoz sem, hogy belefogjon az új termelési évbe. Az iowai állami egyetem egyik agrárközgazdász szerint az északi középső farmövezet — Minnesota, Missouri, Ohio, Kansas — farmerei közül mintegy 40 százalék két éven belül csődbe juthat. Iowa államban, amely az ország második legjelentősebb mezőgazdasági állama, a 113 000 farmer közül 17 000 van ezen a tavaszon abban a veszélyben, hogy árverésre jut. Nebraska államban a 63 000 farmer 10 százalékára vár hasonló sors, ha nem születik megmentésükre haladéktalan intézkedés.

Az okok eléggé világosak. A hetvenes években a mezőgazdasági termékek iránti kereslet jelentősen megnőtt, az árak kedvezően alakultak s a farmerek igyekeztek minél gyorsabban fejleszteni gazdaságukat. Jelentős beruházásokat hajtottak végre, ehhez nagy összegű hiteleket vettek fel. A farmok gazdálkodása amúgy is jórészt a hiteleken alapul: tavasszal a kis, vidéki bankok általában biztosították a mezőgazdasági munkák megkezdéséhez szükséges hiteleket, ezeket azután a tél végén, az eladott termények árából lehetett visszafizetni. A hitel igény nagy volt, a gazdaságok egy része kétségkívül erején felül költelezett, hogy végre tudja hajtani a szükséges korszerűsítést. A nyolcvanas évekre azonban a helyzet gyorsan megváltozott. A termelési költségek az olajválság óta meredeken emelkedtek: a gépektől a növényvédőszerékig minden jelentősen többbe kerül ma a farmer számára, mint tíz évvel korábban. Ugyanakkor az általán-

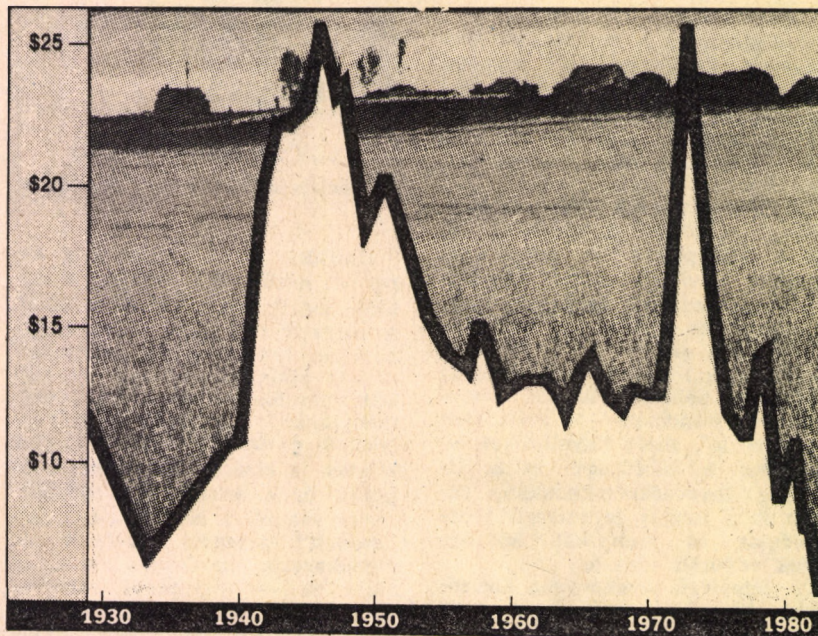
nos kamatlábemelések következtében a fizetési kötelezettségek összege rendkívül megemelkedett. Ma a legkedvezőbb esetben is 13—15 százalékos kamatra tud csak a termelő hitelt felvenni, ezt pedig a farmok jövedelme nem bírja el. Annál kevésbé, mert a nagy felútás után a mezőgazdasági árak süllyedni kezdtek. A hivatalos kimutatások szerint ma a mezőgazdasági termékek ára — változatlan áron számítva — húsz év óta a legalacsonyabb szintre süllyedt. Míg például száz font (nem egészen 95 kilogram) marhahúért 1979-ben a

Egyesült Államok

A farmer szorítása

Csökkenő hiteltámogatás

Mezőgazdaság és költségvetés

JÖVEDELMEZŐSÉG A FARMERGAZDASÁGOKBAN*
Több tízezernyi farmer számára az egyetlen kiút az árverés

termelő még több mint 66 dollárt kapott, 1983-ban már csak 55,70 dollárt, miközben költségei megemelkedtek. A borjú (ugyancsak élősúlyban számított) száz fontja csaknem 89 dollárról 61,70 dollárra esett vissza. A gabonafélék árai vagy egy helyben maradtak, vagy csökkentek s ez a jelenség mutatkozik meg a legtöbb mezőgazdasági cikknél. (Más kérdés, hogy az amerikai fogyasztó ennek kevés hasznát látja: az élelmiszerek a nyolcvanas évek elején jelentősen, azóta valamivel lassabban emelkednek.)

Piaci törvények

Ráadásul az elmúlt tízéves ciklusban két olyan év is akadt, amikor elsősorban az északi és középső farmövezeteket számos természeti csapás sújtotta. A megtermelt élelmiszer ugyan az ellátás szükségleteit biztosítani tudta, de a felvett hitelek visszafizetéséhez a csökkent jövedelem már nem volt elég — az adóssághoz tovább növekedtek. Ilyen körülmények között a viszonylag kis méretű családi farmok nem tudtak igazán versenyképesek maradni. Bár számuk az amerikai mezőgazdaságban még mindig igen jelentős — az összes farm 95 százaléka — a termelésben és a földterület birtokában szerepük ennél jóval kisebb.

A családi farmnak a harmincas évektől kezdve, az állam adta meg a biztonságot, bizonyos mennyiségű termék garantált áron történt felvásárlásával, a meg nem művelt földek utáni visszatérítéssel. Az 1983-as adatok szerint (a tavalyi év statisztikai még nem állnak rendelkezésre) a farmok 148 milliárdos

bruttó jövedelméből mintegy 10 milliárd volt a közvetlen állami támogatás, — de ez a statisztika magában foglalja a mezőgazdasági nagyüzemeket, amelyek ugyan nem jutottak ilyen támogatáshoz, de jövedelmezőnek bizonyultak. Így az átlagos farmercsalád jövedelmének legalább húsz százaléka ebből a támogatásból származik. Hogy ez jó rendszer-e vagy sem, azt ma az Egyesült Államokban is sokan vitatják — az azonban tény, hogy a farmerek mai nemzedéke már beleszületett s nehezen tudná átalakítani életét.

Az amerikai farmereknek tehát néhány héten belül hozzátétlenül ötmilliárd dollár hiteltartozást kell visszafizetniük s ugyanakkor kell az új beruházási hiteleket felvenniük. A tartozások visszafizetése nélkül egyébként a kisebb, mezőgazdasági hitelekkel foglalkozó vidéki bankok aligha tudnák újabb hiteleket biztosítani.

Ilyen körülmények között robbant most a bomba: a Reagan-kormány nemcsak a jelenlegi helyzet átmeneti megoldásában nem akar érdemlegesen segíteni, hanem általában át akarja szervezni a mezőgazdaság támogatását; öt év alatt a felére akarja csökkenteni az ártámogatásokat, a garantált felvásárlási rendszerre fordított összegeket. A mezőgazdaságot teljesen a piaci kereslet-kínálat alapján akarja alakítani, a mezőgazdasági hitelgaranciák eddigi rendszerét fel akarja számolni. A kongresszus elé terjesztett, az 1986-os pénzügyi évre szóló költségvetés több mint tíz százalékkal csökkentené a farmerek támogatására fordított összeget.

A kormány azzal érvel, hogy a farmerek támogatása rendkívül megterheli a költségvetést. Tavalyelőtt például húszmilliárdot kellett erre fordítani, tavaly kö-

rülbelül 13 milliárdot. De az állami költségvetés deficitje ennek az összegnek az elmúlt évben a tízszerese volt. David Stockmann, Reagan költségvetési igazgatója „kiborult” az egyik kongresszusi bizottság előtt, amikor a mezőgazdasági övezetek képviselői erről faggatták. „Rosszhiszemű kölcsönzőknek” nevezte a farmereket és azt fejtegette, hogy a többi adófizetőt nem szabad az ilyen fajta emberek támogatásával terhelni. (Az egyik farmerszövetség vezetője, De Von Woodland válasza: az állam sürgősen segíteni tudott, amikor például néhány éve a Chrysler autógyár, tavaly a Continental Illinois nagybank jutott bajba. Csupán a farmereknek nem juthat segítség?)

A farmerek az állam pénzgazdálkodását teszik felelőssé hirtelen súlyosra fordított helyzetükért. Ha az állam megnehezíti világméretű versenyképességüket a magasan tartott dollárfolyammal, a magas kamatlábakkal, akkor szerintük köteles segíteni rajtuk, akik önhibájukon kívül károsodtak. Ezt az álláspontot képviselik a vitákban a mezőgazdasági övezetek szenátorai, képviselői, akik pedig nagy erőt jelentenek az amerikai törvényhozásban. A két házban tucatjával akadnak olyan törvényhozók, akik a farmerek támogatásával tarthatják meg csak mandátumukat — márpedig alig több mint másfél év múlva ismét a választók elé kell állniuk.

Mentőakció

Az ilyen nyomás előtt a Reagan-kormány is meg kellett most, legalábbis ideiglenesen hátrálnia. A kormány — Reagannek az Unió helyzetéről szóló beszéde napján — bejelentette, hogy vállal bizonyos hitelgaranciákat a bankoknál az eladódott farmerek részére s erre a célra azonnal 650 millió dollárt biztosít. A kormányzat más válságintézkedéseket is kilátásba helyezett — de nem állt el a támogatás csökkentését előirányzó terveitől. Block mezőgazdasági miniszter szerint ugyanis csak a piaci törvények érvényesítésével lehet megfelelően átalakítani az amerikai mezőgazdaságot, s ha ennek ugyan lesznek véten áldozatai is, más megoldás nincs. A farmerek azt követelik, hogy ennél sokkal nagyobb összeget adjanak ideiglenesen hitelgaranciákra — hárommilliárd lenne szerintük elég — és biztosítsák, hogy a bankkamatlábát csökkentésük, mert csak így tudják visszafizetni később a tartozásokat.

KIS CSABA

* A farmgazdaságok nettó jövedelme az 1967-es árszintjén. A becslések szerint 1984-ben 9—11 milliárd között lesz a jövedelem.